

ارزیابی دیدگاه گردشگران موزه میراث روستایی در توسعه روستایی (مطالعه موردی موزه میراث روستایی گیلان)

دکتر سید حسن مطیعی لنگرودی*

استاد دانشکده جغرافیا دانشگاه تهران

فردین نصرتی

دانشجوی کارشناسی ارشد جغرافیا و برنامه ریزی روستایی دانشگاه تهران

بهرام ایمانی

دانشجوی دکتری جغرافیا و برنامه ریزی روستایی دانشگاه شهید بهشتی

تاریخ پذیرش مقاله: ۱۳۸۹/۷/۲۵

تاریخ دریافت مقاله: ۱۳۸۹/۵/۳۰

چکیده

توسعه گردشگری روستایی، یکی از راهکارهای لازم برای رسیدن به اهداف توسعه روستایی است، اما دستیابی به آن نیازمند ایجاد بسترهای زیرساختی و فرهنگی کارآمد می‌باشد. یکی از موانعی که توسعه روستایی را با چالش مواجه کرده است، نگرش منفی و نادرست نسبت به فرهنگ بسیار غنی نواحی روستایی است. این کارکرد روستاگرایی را در سال‌های اخیر به شدت افزایش داده و بسیاری از روستاهای کشور متروکه شده‌اند. یکی از اقداماتی که برای رفع این چالش‌ها پیشنهاد می‌شود توسعه گردشگری در قالب ایجاد موزه‌های میراث روستایی در نواحی روستایی است که زمینه‌های لازم را برای شناسایی فرهنگ و زندگی روستایی فراهم می‌سازد. این موزه‌ها می‌توانند تلفیقی از جاذبه‌های معماری کهن روستایی، اشیاء و آثار هنری، غذاهای محلی، نمایش، بازی و موسیقی محلی روستایی باشند که نقش بسیار مهمی در ایجاد تغییر نگرش نسبت به فرهنگ روستایی در میان بازدیدکنندگان روستایی و شهری ایجاد می‌نماید. لذا مقاله حاضر در پی کشف نقش و اثر این موزه‌ها در توسعه گردشگری روستایی است. روش تحقیق در این مقاله توصیفی-تحلیل بوده و داده پردازی از ۶۰ پرسش‌نامه که توسط گردشگران و بازدیدکنندگان از موزه میراث روستایی گیلان بازدید داشته‌اند، انجام شده است. از نرم‌افزار SPSS برای داده پردازی و تحلیل پرسش‌نامه‌ها بهره برده شد. نتایج حاصل مبین این مطلب است که موزه‌های میراث روستایی توانایی ایجاد اثرات مثبت اقتصادی و اجتماعی در توسعه گردشگری برای نواحی روستایی دارا بوده و می‌توان زمینه‌سازی برای توجه به فرهنگ و آداب رسوم مردم محلی و روستایی و شناخت فرهنگ بومی را همراه اشتغال‌زایی، از طریق این موزه‌ها ترویج نمود.

واژگان کلیدی: توسعه روستایی، گردشگری روستایی، موزه میراث روستایی، استان گیلان.

مقدمه

از راهکارهایی که بسیاری از کشورها برای نیل به توسعه روستایی در پیش گرفته‌اند متنوع‌سازی اقتصاد روستایی است، یعنی در جستجوی شناخت راه‌ها و خلق روش‌های جدید برای تنوع بخشیدن به اقتصاد روستایی. یکی از این روش‌ها گردشگری است که اغلب کشورها به ویژه کشورهایی که به لحاظ موقعیت مکانی از توانمندی‌های بالایی برای جذب گردشگر روستایی برخوردار هستند، آن را در برنامه‌های توسعه ملی خود گنجانیده‌اند، تا از این طریق بتوانند فرآیند توسعه روستایی خود را سرعت بخشند. گردشگری تنها فعالیتی است که می‌تواند در کنار فعالیت‌های کشاورزی سنتی و صنایع روستایی که به سرعت با کاهش اشتغال مواجه‌اند قرارگیرد، لذا این فعالیت می‌تواند فرصتی استثنایی برای احیای اقتصاد و تحرک نیروی انسانی و کار در مناطق روستایی و مناطق رو به افول ایجاد نموده و باعث شود که روستاییان علاوه بر فعالیت‌های روزمره خود، از منبع درآمد دیگری نیز بهره‌مند شوند (ایمانی، ۱۳۸۸، ص ۶). یکی از ابزار تحقق امر گردشگری روستایی ایجاد موزه‌های میراث روستایی در کشور است، همانند کاری که در استان گیلان انجام شده است، اگر این موزه‌ها در تمامی استان‌های کشور ایجاد شوند، می‌توانند نقش بسیار مهمی در تجدید حیات فرهنگی و اجتماعی روستاها و به تبع آن زمینه‌های توسعه گردشگری روستایی را فراهم سازند. زیرا یکی از راهکارهای رفع نارسایی‌ها در توسعه همه‌جانبه و پایدار روستایی، ضرورت زمینه‌سازی برای بسط نگاه فرهنگی و اجتماعی به معضلات روستایی است، یعنی باید شرایط آشتی‌دادن مردم روستایی و شهری را با فرهنگ سرزمین خودشان فراهم کرد (طالقانی، ۱۳۸۷، ص ۶)؛ از این رهگذر نه تنها در حوزه اقتصادی و کالبدی، از دانش، فناوری و تجربه‌ی بسیار ارزشمند پدران خود آگاه می‌شوند، بلکه در حوزه فرهنگی نیز با اخلاق، باورها و ارزش‌های آنان، که بسیاری از آن‌ها هنوز هم می‌توانند قابل قبول باشند، آشنا می‌شوند، به‌علاوه آسیب‌پذیری روستاییان در مقابل تهاجمات فرهنگی نیز کاهش می‌یابد (طالقانی، ۱۳۸۶، ص ۷). بسیاری از روستاهای سرزمین ایران، دارای موقعیت مناسب برای ایجاد موزه‌های میراث روستایی می‌باشند که برنامه‌ریزی برای احیاء این موزه‌ها از ضروریات توسعه روستایی است.

از میان نقش‌های مهمی که برای گردشگری روستایی می‌توان ترسیم کرد، کمک به توسعه روستایی در سطح عام و حفاظت از میراث فرهنگی و تاریخی در سطح خاص می‌باشد، زیرا یکی از معضلات کنونی که جامعه‌ی روستایی با آن دست به گریبان است، خودکم‌بینی فرهنگی بخصوص در میان جوانان روستایی می‌باشد، زمانی که جوانان روستایی با رفتن به مدرسه، دبیرستان و دانشگاه دیگر حاضر نیستند در مزرعه پدری کار کنند و با وجود فراهم بودن امکانات تولید به روستا باز گردند، یکی از ریشه‌های این معضل را باید در نداشتن یک رویکرد فرهنگی به توسعه‌ی روستایی جستجو کرد، زیرا در برنامه‌های توسعه روستایی که تا به حال در کشور اجرا شده‌اند به توسعه کالبدی و سازه‌ای بیش از توسعه فرهنگی توجه شده است. گردشگری روستایی در قالب موزه‌های میراث روستایی با توجه به ماهیت اجزای تشکیل‌دهنده آنها، می‌تواند برنامه‌ریزان روستایی را در برنامه‌های فرهنگی - اجتماعی و اقتصادی که برای روستاها طراحی می‌شوند یاری کنند. به لحاظ مشکلات مطرح شده، می‌توان سئوال‌های زیر را در رابطه با اثرات موزه‌های میراث فرهنگی در توسعه گردشگری روستایی مطرح کرد:

۱- آیا موزه‌های میراث روستایی اثرات اجتماعی - فرهنگی در توسعه گردشگری روستایی دارند؟

۲- آیا موزه‌های میراث روستایی اثرات اقتصادی در توسعه گردشگری روستایی دارند؟

۳- چه اقداماتی برای افزایش میزان اثرگذاری موزه‌های میراث روستایی موثر است؟

تعاریف، مفاهیم و نظریه‌ها

موزه: شورای بین‌المللی موزه^۱ وابسته به سازمان فرهنگی، علمی و تربیتی سازمان ملل متحد (یونسکو) در بند ۳ و ۴ اساس‌نامه خود که جامع‌ترین تعریف موزه است، چنین می‌گوید: موزه موسسه‌ای است دائمی و بدون هدف مادی که درهای آن به روی همگان گشوده است و در خدمت جامعه و پیشرفت آن فعالیت می‌کند (نفیسی، ۱۳۸۰، ص ۳)؛ در موزه میراث روستایی، فرهنگ زندگی مردم روستایی به لحاظ معیشت، ابزار کار، مسکن و معماری و انواع فعالیت‌هایی که در یک حوزه خانوادگی انجام می‌شود، در یک فضای باز، بازسازی شده و به نمایش در می‌آید (نظری نژاد، ۱۳۸۶، ص ۸).

موزه‌ها به دو دسته بسته و باز تقسیم می‌شوند، در موزه‌های بسته، تمامی اشیاء و مواردی که قصد نمایش در آن‌ها وجود دارد در یک محل معین به نام ساختمان موزه جمع‌آوری شده و اغلب به بازدیدکنندگان حق تماس مستقیم به اشیای تشکیل‌دهنده موزه داده نمی‌شود برای رفع این محدودیت و برای این که موزه یک پنجره به سوی گذشته بوده باشد، تمامی فضا و محیط گذشته را بازسازی کرده و در برابر دیدگان بازدیدکننده قرار می‌دهند. به این موزه‌ها، موزه‌های فضای باز می‌گویند (خارابی، ۱۳۸۵، ص ۳۵).

موزه فضای باز قرابت معنایی نزدیکی با مفهوم اکوموزه دارد. اکوموزه برای اولین بار توسط ورین دو اوگ^۲ و جرج هنری^۳ رویور گسترش یافت، این واژه که یک واژه فرانسوی است و نام آن ریشه در اکولوژی دارد، موزه‌ای است که در برنامه خود، محیطی را می‌گنجاند که انسان در آن زندگی می‌کند، همچنین ارائه‌ی روابطی را در نظر دارد که انسان با پیرامون خود برقرار کرده و می‌کند و دریچه‌ای نیز به سوی آینده آن می‌گشاید. کلمه‌ی پیرامون می‌تواند هم شامل محیط طبیعی و هم محیط اجتماعی باشد، لذا هدف اصلی اکوموزه، در درجه اول انسان و میراث‌های فرهنگی و طبیعی اوست (کریمی، ۱۳۷۷، ص ۳۹).

در واقع اکوموزه‌ها فرصتی را فراهم کردند، تا مکان‌هایی را که زیبایی‌های طبیعی آن‌ها به حال خود رها شده یا رونق آن‌ها کم شده، به صورت اول برگردانند، (Maggi & vittorio, 2000, p16)، و میزان هم‌پوشانی یا اشتراک سه حوزه را که شامل مشارکت مردم بومی، موزه و محیط فرهنگی، اجتماعی، طبیعی است نشان دهند (Davis, 2003 p18). با توجه به موارد فوق می‌توان نتیجه گرفت که اولین موزه فضایی باز در ایران موزه میراث روستایی گیلان است، زیرا از آن جا که هرچه در این موزه گردآوری شده، حاصل جمع‌آوری و بازسازی دوباره از منطقه‌ی اصیل خودشان بوده، این پروژه را یک موزه فضای باز می‌نامند (حبیبی زاده، ۱۳۸۷، ص ۶۱)، همچنین آن چه این موزه را از اکوموزه‌ها متمایز می‌کند، ویژگی‌های فرهنگی، معماری، زیبا شناختی و به ویژه فن‌آوری و دانش ساخت این

¹. Eicom

². varine de hugues

³. George Henri Riviev

معماری بدون معمار است که تعجب و تحسین همگان را بر می‌انگیزد (طالقانی، ۱۳۸۷، ص ۹۱). گردشگری روستایی عبارت است از فعالیت‌ها و گونه‌های مختلف گردشگری در محیط‌های روستایی و پیرامون آن‌ها که در بردارنده آثار مثبت و منفی برای محیط زیست روستا، انسان و طبیعت می‌باشد (مطیعی لنگرودی، ایمانی، ۱۳۸۵، ص ۱۰).

گردشگری روستایی به عنوان یک کارکرد فراساختاری، از راه مشارکت با سایر بخش‌های اقتصادی گسترش و تداوم می‌یابد و به تبع آن در رشد سایر بخش‌های اقتصادی جامعه نیز نقش دارد. در این راستا اهمیت خاص گردشگری به دلیل افزایش تعاملات اقتصادی، رشد بخش‌های مختلف اقتصادی و گسترش تعاملات اجتماعی بین جوامع روستایی و شهری و ملل بیشتر است (رضوانی، ۱۳۸۷، ص ۸۱). بنابراین گردشگری روستایی را رویکردی در قالب توسعه پایدار روستایی به‌شمار می‌آورند که با در نظر گرفتن روستائیان به عنوان ذی‌نفعان پروژه گردشگری، امکان افزایش درآمد خانوارهای روستایی و بهبود وضع اقتصادی را نه در روند توسعه برون‌زا بلکه در جریانی درون‌زا فراهم می‌کند که از طریق مشارکت‌پذیری روستایی و توانمندسازی روستائیان در برخورداری از منابع و مواهب طبیعی همراه با درک جایگاه حفاظت محیط زیست روستایی ممکن می‌شود (محمودی نژاد، ۱۳۸۶، ص ۵۵). به‌طور کلی می‌توان جایگاه گردشگری در توسعه روستایی را در سه بعد اقتصادی، فرهنگی - اجتماعی، زیست محیطی به شرح جدول ۱ مطرح کرد.

جدول شماره ۱: جایگاه گردشگری در ابعاد مختلف توسعه روستایی

ابعاد	جایگاه گردشگری در توسعه روستایی
اقتصادی	- به کار گیری بهینه منابع و امکانات در نواحی روستایی فاقد کارکرد کشاورزی و صنعت؛ - رشد خلاقیت ها، مهارتها و منابع در آمدزا در اقتصاد روستایی؛ - رونق فعالیت های اقتصادی در نواحی روستایی و افزایش تقاضا های جدید اقتصادی؛ - توانمند سازی نیروهای کار روستایی در جهت کسب درآمد؛ - تولید، عرضه و فروش محصولات کشاورزی و صنایع دستی؛ - برخورداری از تسهیلات خدمات و امکانات زیربنایی و زیرساختی؛ - ایجاد انگیزه در جهت سرمایه گذاری در بخش های تولیدی و خدماتی روستایی؛ - کارآفرینی محلی و تشویق به سرمایه و ورود به عرضه اقتصاد کشاورزی.
فرهنگی - اجتماعی	- انتقال دانش و فناوری به نواحی روستایی؛ - افزایش آگاهی های اجتماعی و حقوق مدنی و انسانی؛ - افزایش روحیه مشارکت روستایی در امور نهادی، سیاسی و اجتماعی؛ - ایجاد روحیه اعتماد و به نفس و ادراک ارزش های محیط روستایی؛ - افزایش احساس تعلق خاطر به مناطق روستایی؛ - درک مشکلات و معضلات زندگی شهری؛ - جلوگیری از مهاجرت های روستا- شهری به دلیل عدم آگاهی و شناخت نادرست از شهر.
زیست محیطی	- حفاظت محیط زیست و چشم اندازهای طبیعی روستایی؛ - رویکرد توسعه پایدار در روند گردشگری سبز و پایدار؛ - تلاش در بهبود و بهسازی مراتع، جنگل ها و منابع طبیعی؛ - ادراک و اعمال استفاده بهینه از منابع طبیعی موجود؛ - تجدید حیات و بازسازی مجدد فضای سبز روستایی؛ - عدم نابودی و استفاده نامطلوب از محیط زیست بر اثر نهادها و سیاست های کنترلی و نظارتی.

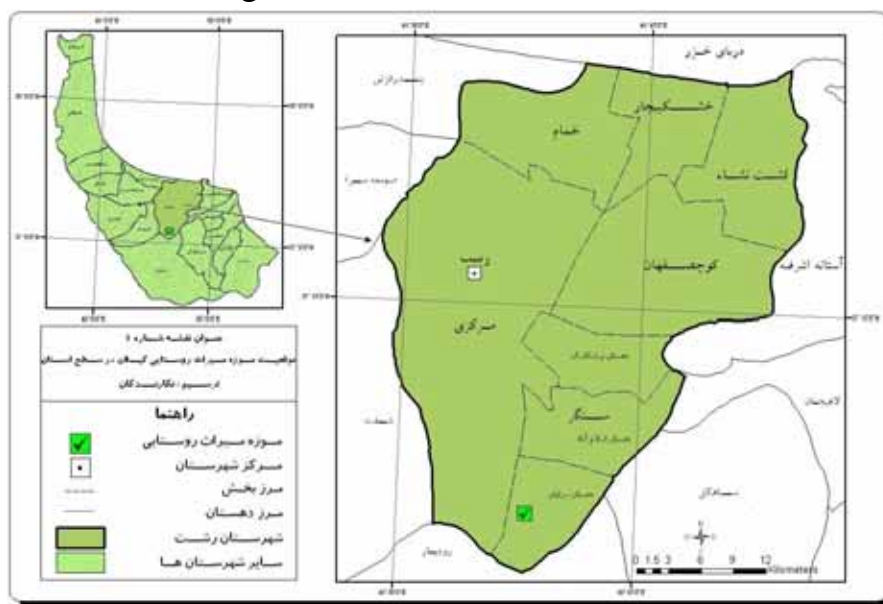
یکی از راهکارهای که کمک شایانی به تحقق امر توسعه روستایی می‌کند گردشگری روستایی است، زیرا این فعالیت به غیر از نقش آن در اشتغال‌زایی در حفظ و حمایت از منابع فرهنگی-اجتماعی و زیست محیطی در اماکن روستایی نقش به‌سزایی دارد (ازکیا، ایمانی، ۱۳۸۷، ص ۳۱۸). در این میان نباید این نکته مهم و حیاتی در صنعت گردشگری را از یاد برد که تجربه کشورهای موفق در فعالیت‌های گردشگری به خوبی نشان می‌دهد که توسعه گردشگری بدون پیام‌دهی فرهنگی پایدار نخواهد ماند.

از فواید پیام‌های فرهنگی حاصل از شکل‌گیری گردشگری روستایی می‌توان به بیدار کردن حق تعلق به سرزمین خود و احساس ارزش در میان جوامع روستایی اشاره کرد که خود از پایه‌های بسیار مهم و کلیدی فرایند توسعه روستایی محسوب می‌شود. زیرا توسعه به دلیل این که دست‌آورد انسان محسوب می‌گردد، در محتوی و نمود، دارای مختصات فرهنگی است و بر تحول ارگانیک دلالت دارد. هدف از توسعه، ایجاد زندگی پرمهره‌ای است که توسط فرهنگ تعریف می‌شود. بنابراین توسعه دستیابی فزاینده انسان به ارزش‌های فرهنگی خود است (افراخته، ۱۳۸۷، ص ۱۸). پس با توجه به موارد فوق می‌توان عنوان کرد که موزه برای توسعه و یا شناساندن فرهنگ به مردم کمک می‌کند (طالبی، ۱۳۸۴، ص ۹).

معرفی منطقه مورد مطالعه

موزه میراث روستایی گیلان در زمینی به مساحت حدود ۲۶۰ هکتار در استان گیلان، شهرستان رشت، بخش سنگر، در پارک جنگلی دهستان سراوان، واقع در کیلومتر ۱۸ جاده ی رشت - تهران واقع شده است (نقشه شماره ۱).

شکل شماره ۱: موقعیت موزه میراث روستایی گیلان در سطح استان

بر پایه مطالعات مردم شناسی و معماری ۹ حوزه فرهنگی و معماری در گیلان شناسایی و برای هر یک از آن‌ها مکان ویژه‌ای در محل موزه در نظر گرفته شده است. تاکنون ۶ مجموعه مسکونی شامل ۲۷ سازه‌ی مربوط به حوزه فرهنگی و معماری جلگه‌ی شرق سفیدرود و ۴ مجموعه مسکونی شامل ۱۴ سازه‌ی مربوط به حوزه‌ی فرهنگی و معماری جلگه‌ی مرکزی گیلان در محل موزه بازسازی شده است (تصویر ۱).

شکل شماره ۲: نمونه‌ای از سازه‌های روستایی در موزه میراث روستایی گیلان

منبع: نگارندگان، مهر ۱۳۸۸

درسایت موزه دو مجموعه مهمان‌پذیر هر یک به ظرفیت ۱۵۰ واحد ۳ تا ۵ نفر طراحی شده است. این مجموعه با بهره‌گیری از معماری روستایی گیلان و با استفاده از مصالح با دوام و جدید ساخته شده اند. طبق بررسی‌های به عمل آمده در حدود ۲۰ تا ۲۵ درصد بازدیدکنندگان موزه‌ها به خاطر جاذبه‌های حاشیه‌ای به موزه می‌آیند و این امر چیزی است که در طراحی موزه میراث روستایی گیلان مدنظر قرار گرفته و آن را از یک موزه مسکن روستایی به یک موزه میراث روستایی تبدیل کرده است (جواهری، ۱۳۸۴، ص ۹۴)، به‌طورکلی جاذبه‌های این موزه را در ۶ بخش به شرح ذیل می‌توان تقسیم‌بندی کرد:

- نمایشگاه معماری: بی‌تردید بازسازی ۲۷ سازه‌ی مربوط به حوزه‌ی فرهنگی و معماری جلگه‌ی شرق سفیدرود و ۱۴ سازه مربوط به حوزه‌ی فرهنگی و معماری جلگه‌ی مرکزی خود نمایشگاهی باشکوه، زنده و چشم‌نواز است. با این همه برای نشان دادن دستاوردهای این پروژه بزرگ ملی که در نوع خود برای اولین بار در خاورمیانه به اجرا در آمده است، به مناسبت‌های مختلف نمایشگاهی از عکس‌ها و نقشه‌های معماری سازه‌های روستایی گیلان در محل موزه برگزار می‌گردد. در این نمایشگاه ویژگی خانه‌های و دیگر سازه‌های منتخب، روش واچینی، حمل و نقل اجزای ابنیه و مراحل دوباره چینی آن‌ها به نمایش گذاشته می‌شود. نحوه‌ی استقرار این خانه‌ها در موزه و نحوه‌ی استقرار آن‌ها در کنار یکدیگر با هوشمندی صورت گرفته است و این احساس را القاء می‌کند که به احتمال زیاد روش دیگری هم وجود دارد که مردم بخواهند امروز و آینده براساس آن باهم زندگی کنند (گروودول، ۱۳۸۶، ص ۵۶).

- مردم شناسی: درباره هر یک از مجموعه‌های مسکونی منتخب، پژوهش‌های گسترده‌ی مردم‌شناسی توسط گروه تحقیقات مردم‌شناسی موزه انجام می‌شود، در این پژوهش‌ها، شیوه‌های زندگی، آداب و سنن هر یک از حوزه‌های فرهنگی گیلان، کاربری بخش‌های گوناگون بنا، ابزار و اثاثیه و دیگر ملزومات زندگی روستایی، روش سنتی زراعت، باغداری، پرورش دام، طیور، نوغان‌داری و... به دقت ثبت و ضبط شده است و سعی شده است تا در فضای خانه‌ها و محوطه‌ها، گوشه‌هایی از این فرهنگ رنگارنگ و غنی به نمایش گذاشته شود.

- سفره گیلانی: سفره گیلانی، هماهنگ با طبیعت آن، سرسبز، متنوع و انباشته از طبیعی‌ترین محصولات کشاورزی، فرآورده‌های دامی و... است.

ارزیابی دیدگاه گردشگران موزه میراث روستایی ۱۹۳۰۰

- اشیاء و آثار: کارشناسان موزه، از آغاز تا کنون تعداد قابل توجهی از ابزار کشاورزی، تزئینات خانه‌ها و دیگر وسایل مورد استفاده‌ی روستاییان را جمع کرده‌اند نمایش این اشیاء که بسیاری از آن‌ها را اهالی روستاها به موزه اهدا کرده‌اند، بازدیدکنندگان را با جلوه‌های گوناگونی از هنر و زندگی روستایی آشنا می‌کند.

- پوشاک: پوشاک روستاییان گیلان در عین تنوع گونه‌ها، غالباً رنگ‌های شاد، چشم‌نواز و هماهنگ با طبیعت زیبای این منطقه دارد (تصویر ۲). در نمایشگاه پوشاک محلی برای گردشگران این امکان وجود دارد تا بتوانند لباس‌هایی را که دوست دارند به تن کنند و با آن عکس یادگاری بگیرند (قربانی‌ریک، غلامی، نوری، ۱۳۸۷، ص ۷۲).

شکل شماره ۳: جلوه‌ای از پوشاک روستاییان در موزه میراث روستایی گیلان

منبع: آرشیو سمعی بصری موزه، پاییز ۱۳۸۸

- نمایش‌ها، بازی‌ها و موسیقی: گروه تحقیقات مردم‌شناسی موزه، نمایش‌ها و بازی‌های خاص یا بومی‌شده‌ی گیلان را طی پژوهشی مفصل جمع‌آوری و ثبت کرده‌اند. اجرای لافندبازی، کشتی گيله مردی و موسیقی محلی برای حفظ و احیای آن‌ها از برنامه‌های این موزه است (موزه میراث روستایی گیلان، ۱۳۸۸، ص ۶).

روش تحقیق

روش تحقیق در این پژوهش توصیفی - تحلیلی بوده و جامعه آماری آن از بین بازدیدکنندگان موزه انتخاب شدند. حجم نمونه نیز ۶۰ نفر از گردشگران و بازدیدکنندگان از موزه بوده که بصورت نمونه‌گیری تصادفی انتخاب شدند. بنابر جدول ۲، جهت پایایی پرسش‌نامه‌ها از ضریب آلفای کرونباخ استفاده شد. با توجه به جدول مشخص می‌شود که ابزار تحقیق از پایایی مناسبی برخوردار می‌باشد. جهت روایی تحقیق نیز از نظر کارشناسان خبره بهره برده شد.

جدول شماره ۲: پایایی پرسش‌نامه

شماره	نگرش	ضریب آلفای کرونباخ
۱	اثرات اقتصادی موزه میراث روستایی	۰/۷۸
۲	اثرات اجتماعی - فرهنگی موزه میراث روستایی	۰/۷۲

ویژگی‌های توصیفی پاسخگویان

از نظر سنی، متوسط سن پاسخ‌گویان ۳۴ سال می‌باشد، سن ۱۹، کمترین و ۷۴، بیشترین سن را به خود اختصاص داده است.

جدول شماره ۳: وضعیت سنی پاسخ‌گویان

سن	فراوانی (نفر)	درصد
۱۵ تا ۲۰ سال	۱	۱/۷
۲۰ تا ۲۵ سال	۹	۱۵
۲۵ تا ۳۰ سال	۱۶	۲۶/۷
۳۰ تا ۳۵ سال	۱۹	۳۱/۶
۳۵ تا ۴۰ سال	۱۰	۱۶/۷
بدون پاسخ	۵	۸/۳
جمع کل	۶۰	۱۰۰
میانگین سن	۳۴ سال	

منبع: مطالعات میدانی نگارندگان

جدول شماره ۴: وضعیت جنسی پاسخ‌گویان

جنسیت	فراوانی	درصد
مرد	۳۷	۶۸/۳
زن	۱۸	۳۱
بدون پاسخ	۵	۵/۲
جمع کل	۶۰	۱۰۰

بیشتر پاسخ‌گویان را با ۶۸/۳٪، مردان تشکیل داده‌اند و تنها ۳۱٪ پاسخ‌گویان زن و ۵/۲٪ نامشخص بوده‌اند.

جدول شماره ۵: وضعیت تحصیلی پاسخ‌گویان

تحصیلات	فراوانی	درصد
بی سواد	۴	۶/۹
ابتدایی	۲	۳/۴
متوسطه	۸	۱۳/۸
فوق دیپلم	۱۰	۱۷/۲
لیسانس	۲۸	۴۸/۳
فوق لیسانس	۵	۸/۶
بدون پاسخ	۳	۱/۷
جمع کل	۶۰	۱۰۰

منبع: مطالعات میدانی نگارندگان

جدول ۵ وضعیت تحصیلی پاسخ‌گویان را نشان می‌دهد، همان‌طور که مشخص است بیشتر پاسخ‌گویان تحصیلات لیسانس (۴۸/۳٪) داشته‌اند و کمترین میزان را تحصیلات ابتدایی با ۳/۴٪ به خود اختصاص داده‌اند.

اثرات اجتماعی - فرهنگی موزه میراث روستایی در توسعه گردشگری روستایی

پاسخ‌گویان عمدتاً معتقد به وجود اثرات مثبت اجتماعی و فرهنگی موزه روستایی بوده‌اند (جدول ۶). در مجموع پاسخ‌دهندگان معتقد بودند که موزه موجب:

- آشنایی با آداب و رسوم مردم روستایی شده است؛
- نگاه مردم را نسبت به زندگی روستایی عوض نموده است؛
- جنبه آموزشی به‌ویژه برای دانشجویان و دانش‌آموزان دارد؛

- باعث کنجکاوی مردم نسبت به زندگی روستایی شده است ؛
- دانش مردم محلی را افزایش داده است.

جدول شماره ۶: اثرات اجتماعی - فرهنگی موزه میراث روستایی

ردیف	گویه ها	اثرات اجتماعی - فرهنگی موزه به درصد				میانگین	دیدگاه
		کاملاً موافق	موافق	مخالف	کاملاً مخالف		
۱	موجب آشنایی با آداب و رسوم مردم روستایی شده است	۵۶/۹	۳۷/۹	۳/۴	۱/۷	۱/۵۰	موافق
۲	نگاه مردم را نسبت به زندگی روستایی عوض نموده است	۳۹/۷	۴۱/۷	۱۷/۲	۱/۷	۱/۸۱	موافق
۳	جنبه آموزشی بویژه برای دانشجویان و دانش آموزان دارد	۶۵/۵	۳۱	۱/۷	۱/۷	۱/۳۹	موافق
۴	باعث کنجکاوی مردم نسبت به زندگی روستایی شده است	۵۶/۹	۳۷/۹	۵/۲	-	۱/۴۸	موافق
۵	دانش مردم محلی را افزایش داده است	۴۴/۸	۴۴/۸	۱۰/۳	-	۱/۶۵	موافق
۶	جمع					۱/۸۴	موافق

منبع: مطالعات میدانی نگارندگان

(کاملاً موافق) ۰ ۱ ۲ ۳ ۴ (کاملاً مخالف)

نکته‌ای که در باب جداول باید عنوان شود این است که طیف‌ها در یک رنج عددی از یک تا چهار تنظیم و دیدگاه‌ها به طور میانگین (یک حد بینایی برای آن‌ها) تعیین شدند.

(۱-۰ کاملاً موافق، ۲-۱ موافق، ۳-۲ مخالف، ۴-۳ کاملاً مخالف)

ذکر این نکته الزامی است که این اعداد به طور قرار دادی تعیین شده اند، لذا با توجه به موارد فوق، اگر طیفی دارای بیشترین مقدار میانگین باشد دلیل بر حاکم بودن آن دیدگاه نمی‌باشد.

از نظر بازدیدکنندگان، تاثیرات اجتماعی - فرهنگی موزه میراث روستایی مثبت بوده است، در مجموع نسبت به سوالات مطرح شده در مورد اثرات اجتماعی - فرهنگی موزه میراث روستایی دیدگاه موافق داشتند و معتقد بودند موزه میراث روستایی دارای اثرات متعدد اجتماعی - فرهنگی می‌تواند در پی داشته باشد.

اثرات اقتصادی موزه میراث روستایی در توسعه گردشگری روستایی

نتایج پرسش‌نامه‌ها حاکی از آن است که موزه‌دارای اثرات اقتصادی مثبتی بر توسعه گردشگری روستایی است (جدول ۷). این نتایج به شرح زیر هستند:

- موجب افزایش علاقه‌مندی مردم به بازدید از روستاها می‌شود؛
- توجه مردم به صنایع دستی را افزایش می‌دهد؛
- موجب افزایش درآمد در منطقه می‌شود؛
- موجب افزایش اشتغال در منطقه می‌شود؛
- می‌تواند برخی از مهاجران را ترغیب به بازگشت به روستا کند.

جدول شماره ۷: اثرات اجتماعی - فرهنگی موزه میراث روستایی

ردیف	گویه ها	اثرات اقتصادی موزه به درصد				میانگین	دیدگاه
		کاملاً موافق	موافق	مخالف	کاملاً مخالف		
۱	موجب افزایش علاقه مردم به بازدید از روستاها می شود	۴۱/۴	۵۵/۲	۳/۴	-	۱/۶۲	موافق
۲	توجه مردم به صنایع دستی را افزایش می دهد	۴۳/۱	۴۸/۳	۸/۶	-	۱/۶۵	موافق
۳	موجب افزایش درآمد در منطقه می شود	۳۹/۷	۴۶/۶	۱۳/۸	-	۱/۴۶	موافق
۴	موجب افزایش اشتغال در منطقه می شود	۳۷/۹	۴۴/۸	۱۳/۸	۱/۷	۱/۷۴	موافق
۵	می تواند برخی از مهاجران را ترغیب به بازگشت به روستا کند	۱۹	۳۱	۴۱/۴	۶/۹	۲	موافق
۶	جمع					۱/۷	موافق

منبع: مطالعات میدانی نگارندگان

(کاملاً موافق) ۰ ۱ ۲ ۳ ۴ (کاملاً مخالف)

اقدامات موثر برای افزایش تاثیرگذاری موزه میراث روستایی در مجموع پاسخ دهندگان معتقد بودند که اقدامات زیر را برای افزایش تاثیرگذاری موزه های میراث روستایی می توان انجام داد:

- تبلیغ گسترده؛
 - استفاده از رای و اندیشه روستاییان در ایجاد موزه های میراث روستایی؛
 - سپردن اداره امور موزه به مردم روستایی؛
 - برگزاری مسابقه و اعطای جوایز به بازدیدکنندگان؛
 - برگزاری اردوهای آموزشی.
- همچنین ۹۱/۴٪ پاسخگویان معتقد بودند که بهتر است گستره موزه میراث روستایی به صورت محلی باشد نه استانی، این افراد دلایل زیر را بیان نموده اند:
- آسان تر بودن جمع آوری مدارک؛
 - قابلیت جذب گردشگر به محل؛
 - توجه به فرهنگ بومی خاص هر منطقه و در نتیجه احیاء هویت و غرور فرهنگی مردم روستایی.

نتیجه گیری

مقاله ای حاضر به بحث و بررسی پیرامون نقش و اثرات بالقوه و بالفعل اقتصادی و فرهنگی - اجتماعی نمادهای فرهنگ روستایی در قالب موزه میراث روستایی می پردازد. این موزه ها که ترکیبی از معماری روستایی، آداب و رسوم، سنت ها، بازی ها، نمایش ها، موسیقی ها و سایر آثار فرهنگی روستایی منطقه است، می تواند رسالت پیوند نسل ها، احیاء هویت و غرور فرهنگی مردم روستایی و در نهایت بازسازی و تقویت بعد فرهنگی و اقتصادی توسعه روستایی را بر عهده گیرد. همچنین این موزه ها می توانند زمینه را برای تغییر نگرش مردم نسبت به فرهنگ روستایی و ایجاد حس احترام به روستاییان فراهم آورند و برای گسترش و توسعه گردشگری روستایی به عنوان یکی از منابع درآمدی روستاییان، مانند یک نماد تبلیغاتی عمل کند. در این تحقیق اثرات موزه میراث روستایی دارای اثرات مثبت

اقتصادی و اجتماعی شامل آشنایی با آداب و رسوم مردم، تغییر نگاه مردم نسبت به زندگی روستایی، افزایش کنجکاو نسبت به زندگی روستایی، افزایش دانش مردم محلی، افزایش علاقه مندی مردم نسبت به بازدید از روستاها، توجه مردم به صنایع دستی، افزایش درآمد و اشتغال در منطقه، بازگشت مهاجران به روستا می‌باشد، بنابراین لزوم ایجاد موزه میراث روستایی بویژه در حوزه‌های محلی روستایی مطرح می‌شود.

پیشنهادهای

۱. توجه هرچه بیشتر به گردشگری روستایی در قالب بهره‌مندی از نمادهای فرهنگی - اجتماعی مانند ایجاد موزه‌های میراث روستایی؛
۲. حمایت از تحقیقات و پروژه‌های گردشگری در جهت تقویت بار ارزشی زندگی روستایی برای ارتقای غرور اجتماعی روستاییان و افزایش انجام تحقیقات مورد لزوم؛
۳. دستگاه‌های تبلیغاتی و ارتباط جمعی کشور باید با معرفی نمادهای فرهنگی - اجتماعی روستایی مانند موزه‌های میراث روستایی زمینه را برای تغییر نگرش نسبت به روستاییان در کشور فراهم کنند؛
۴. دستگاه‌های متولی امر گردشگری باید به مطالعات منطقه‌ای برای ایجاد موزه‌های میراث روستایی در هر استان و معرفی روستاهای آن استان‌ها مبادرت ورزند؛
۵. باید سعی شود تمامی نمادهای فرهنگی - اجتماعی روستاهای کشور که دارای ارزش بصری و گردشگری و اقتصادی هستند شناسایی و معرفی شوند؛
۶. باید از ایده و نظر روستاییان در ایجاد و راه‌اندازی و اداره موزه‌های میراث روستایی و دیگر طرح‌های گردشگری روستایی بهره برد؛
۷. سعی شود در تورهای گردشگری که طراحی می‌شوند جایگاهی برای روستاها و بازدید از موزه‌های میراث فرهنگی در نظر گرفته شود.

منابع

- ازکیا، مصطفی، ایمانی، علی (۱۳۸۷). توسعه پایدار روستایی. تهران: نشر اطلاعات،
- افراخته، حسن (۱۳۸۷). مقدمه‌ای بر برنامه‌ریزی سکونت‌گاه‌های روستایی. تهران: انتشارات گنج هنر،
- ایمانی، بهرام (۱۳۸۸). اثرات گردشگری در توسعه روستایی، مورد: دهستان آبگرم سرعین اردبیل، پایان نامه کارشناسی ارشد جغرافیا و برنامه ریزی روستایی دانشگاه تهران.
- جواهری، محمد رضا (۱۳۸۴). موزه زبان زنده ی زندگی، مجموعه گفتگوی دنیا خانه ماست. تهران: نشر اداره کل امور فرهنگی سازمان میراث فرهنگی،
- حبیبی زاده، زهرا (۱۳۸۷). مفهوم اکو موزه، مجله کندوج (نشریه موزه میراث روستایی گیلان)، ۶.
- خارابی، فاروق (۱۳۸۵). موزه بالنبرگ (۲) اولین خانه های در بالنبرگ، مجله کندوج، ۳.
- رضوانی، محمد رضا (۱۳۸۷). توسعه گردشگری روستایی با رویکرد گردشگری پایدار، تهران: دانشگاه تهران،

- طالبی، فرامرز (۱۳۸۴). موزه مسکن روستایی گیلان گفتگو با محمود طالقانی، نشریه مجموعه گفتگوی دنیا خانه ماست. نشر سازمان میراث فرهنگی، صنایع دستی، گردشگری.
- طالقانی، محمود (۱۳۸۷). زمینه های نظری ضرورت ایجاد موزه های میراث روستایی گیلان، مجله کندوج، ۶.
- طالقانی، محمود (۱۳۸۷). متن سخنرانی دکتر محمود طالقانی در مراسم افتتاحیه فاز دوم موزه ی میراث روستای گیلان ۲۹ اردیبهشت ۱۳۸۷، مجله کندوج، ۶.
- طالقانی، محمود (۱۳۸۶). موزه های میراث روستایی گیلان نمادی فرهنگی از توسعه ی گیلان، مجله کندوج، ۵.
- قربانی ریک، رضا، غلامی، سارا، نوری، طیبه (۱۳۸۷). گزارش دومین جشنواره موزه میراث روستایی گیلان، مجله کندوج، ۶.
- کریمی، اصغر (۱۳۷۷). اکوموزه (موزه ی انسان و بوم)، مجله موزه ها، ۱۵.
- گرودل، مارک (۱۳۸۶). معماری سنتی و پاسخگویی به نیازهای امروز و آینده، مجله کندوج، ۴.
- محمود نژاد، هادی، پور جعفر، محمد رضا، انصاری، مجتبی (۱۳۸۶). بررسی جایگاه برنامه ریزی توریسم در توسعه پایدار روستایی فرصت ها و چالش ها، مجله مسکن و انقلاب ۱۱۸.
- مطیعی لنگرودی، سید حسن، ایمانی، بهرام (۱۳۸۵). نقش گردشگری در اقتصاد روستایی ایران، مجله علوم جغرافیایی دانشگاه آزاد اسلامی مشهد، ۳.
- موزه میراث روستای گیلان (۱۳۸۸). برشور تبلیغاتی معرفی جاذبه های موزه میراث روستایی گیلان.
- نظری نژاد، محمدرضا (۱۳۸۶). برهوت ایده واراده، مجله کندوج، ۵.
- نفیسی، نوشین دخت (۱۳۸۰). موزه داری. تهران: انتشارات سمت،
- واحد سمعی - بصری موزه میراث روستایی گیلان، پاییز ۱۳۸۸، رشت
- Maggi, Maurizio , Vittorrio, Falletti , 2000, Eco Moseums In Europe , What the are and what They Can be , IRESDELPIEMONTE , Working papey. no 137.
- Davis, Peter, 2003, Ecomuseums, a seme of palce, New castle, New castle unive press.